

Asia:

Lausunto lakivaliokunnalle kansalaisaloitteesta KAA 3/2013: Tasa-arvoinen avioliittolaki

Sateenkaariperheet ry:n lausunto kiinnittää huomiota niiden lasten hyvinvointiin ja oikeusturvaan, jotka elävät perheissä, joissa yksi tai useampi vanhemmista kuuluu seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön. Suomessa asuu tällä hetkellä tuhansia lapsia ns. sateenkaariperheissä.

Tasa-arvoisen avioliittolain säätäminen edistää sateenkaariperheessä elävien lasten asemaa usealla tasolla, joista vähäisin ei ole symbolinen taso. Ei ole lapselle merkityksetöntä, jos hänen vanhempinsa parisuhde luetaan yhteiskunnassa erilliseen kategoriaan ja alempaan arvostukseen kuin muut parisuhteet.

Ainakin seuraavat näkökohdat puhuvat tasa-arvoisen avioliiton säätämisen puolesta:

- Parisuhde- ja avioliittoinstituutioiden erillisyys tuo tiedon henkilön seksuaalisesta suuntautumisesta tarpeettomasti julkiseksi. Tieto kirjataan kaikkiin henkilöä koskeviin rekistereihin. **Seksuaalista suuntautumista koskevan tiedon tarpeeton julkisuus altistaa henkilön ja hänen perheenjäsenensä syrjinnälle ja epäasialliselle kohtelulle.** Yhteiskunnassamme ilmenee edelleen hyvinkin vihamielistä suhtautumista seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan. **Sateenkaariperheen lapsella tulee olla oikeus itse päättää milloin kokee turvalliseksi kertoa perheestään ja vanhempinsa parisuhteesta.** Nyt valtiovalta tekee ratkaisun lapsen puolesta kirjaamalla vanhempien parisuhteen rekisteröitynä suhteena. Avioliittolain tultua voimaan, lapsen vanhempien seksuaalinen suuntautuminen ei enää käy ilmi siviilisäädystä.
- Niin kauan kuin sateenkaariperheiden asema on epäyhdenvertainen suhteessa muihin perheisiin, osa kansalaisista pitää sitä merkinä sateenkaariperheiden vähemmästä arvosta ja oikeutuksena sateenkaariperheiden jäsenten huonolle kohtelulle. Esimerkiksi **lapsen riski joutua kiusatuksi sateenkaariperheensä takia laskisi** entisestään, jos yhteiskunta osoittaa avioliittolain uudistuksella, että sateenkaariperheen lapsenkin perhe ja vanhemmat ovat yhtä arvokkaita kuin muut.
- Sateenkaariperheessäkin lapsen yksi tärkeimpiä hyvinvoinnin turvatekijöitä on vanhempien toimiva parisuhde. **Yhteiskunnan tulee tehdä kaikkensa tukeakseen myös sateenkaariperheen vanhempien parisuhdetta.** Tässä on suuri tehtävä hyvinvointipalveluilla, mutta oma osansa on myös lainsäädännön mahdollisimman suurella tuella ja yhteiskunnan antamalla arvostuksella.
- **Jokaisen lapsen kasvua ja kehitystä tukee vahva perheidentiteetti:** oikeus ja mahdollisuus olla ylpeä omasta perheestään ja kokea itsensä erottamattomasti osaksi perhettään. Avioliittolain uudistaminen edistäisi sateenkaariperheen lapsen mahdollisuuksia vahvaan perheidentiteettiin esimerkiksi mahdollistamalla perheelle yhteisen sukunimen ja tuomalla perheen samojen symbolisten käytäntöjen (avioliittoon vihkiminen) ja arvostusten piiriin kuin muutkin perheet.

- Joissain sateenkaariperheissä elää tälläkin hetkellä perhehoidossa olevia sijoitettuja lapsia. Joskus pitkäaikaisen sijoituksen jälkeen tulee tarpeelliseksi adoptoida lapsi siihen perheeseen, jossa hän on ollut sijoitettuna vuosia. Tällä hetkellä sateenkaariperheissä sijoitettuna elävillä lapsilla ei ole mahdollisuutta tulla molempien **sijaisvanhempiensa adoptoimaksi**. Vastaavasti joissain tilanteissa olisi tarvetta, että **perheen lähipiirissä vanhemmattomaksi jäänyt lapsi** voisi tulla adoptoiduksi tuttuun, samaa sukupuolta olevien vanhempien perheeseen. Sen sijaan näillä näkymin avioliittolain säätäminen ei käytännössä vaikuttaisi mies- ja naisparien mahdollisuuteen adoptoida vierasta lasta perheen ja lähipiiriin ulkopuolelta.

Adoptiomahdollisuuden avautumisesta ja käytännön vaikutuksista

Kuten aiemmassa todettiin, avioliittolain tuoma mahdollisuus yhteiseen adoptioon olisi joskus tarpeen perheeseen sijoitettujen tai muuten tunnettujen lasten osalta. Sen sijaan suomalaisten olosuhteiden ja ulkomaisten kokemusten perusteella voi päätellä, että **yhtään vierasta lasta ei tulla adoptoimaan samaa sukupuolta olevien parien perheisiin, ainakaan vielä vuosikausiin**, vaikka laki muuttuisi.

Kansainvälisessä adoptiossa lapsen sijoittamisesta perheeseen vastaa lapsen lähtömaan palvelunantaja. Useissa maissa maan lainsäädäntö estää lapsen sijoittamisen samaa sukupuolta olevan parin perheeseen. Toisissa tilanteissa lapsen sijoittavan, lähtömaan palvelunantajan omat periaatteet estävät lapsen sijoittamisen sateenkaariperheeseen. Suomalaisilla adoptiopalvelunantajilla on yhteistyösopimuksia vain sellaisiin ulkomaisiin palveluntarjoajiin, jotka eivät sijoita lapsia sateenkaariperheisiin. Esimerkiksi Etelä-Afrikasta lapsia sijoitetaan myös samaa sukupuolta olevien perheisiin, mutta suomalaisten yhteistyökumppani Etelä-Afrikassa ei omien kristillisten periaatteidensa mukaan sijoita lapsia samaa sukupuolta olevien perheisiin. Toisin sanoen **suomalaisten palveluntarjoajien kontaktien takia ei tällä hetkellä ole lainkaan mahdollista, että samaa sukupuolta olevien perheeseen sijoitettaisiin lapsi kansainvälisessä adoptiossa**. Uusien kontaktien luonti on mahdollista ja hyvin toivottavaa, mutta hidasta.

Kotimaisia vieraslapsiadoptioita on hyvin vähän. Adoptiossa lapsi pitäisi sijoittaa sellaiseen perheeseen, joka parhaalla mahdollisella tavalla vastaa kyseisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Ulkomaisten kokemusten perusteella tiedetään kuitenkin, että lastensuojelun sosiaalityöntekijät sijoittavat lapset hyvin keskiluokkaisten, heteronormatiivisten pariskuntien perheisiin. Lopputuloksesta voi päätellä, että **lasten sijoittamisen prosessissa tapahtuu syrjintää, mutta sitä on käytännössä mahdotonta yksittäisessä tapauksessa osoittaa**. Tästä syystä oletuksena on, että samaa sukupuolta olevien parien perheisiin ei vielä johonkin aikaan sijoiteta myöskään suomalaisia lapsia. Vasta kun homofobinen kulttuuri lientyy ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien lapsiperheellisyys arkipäiväistyy, mies- ja naisparit huomioidaan adoptioprosessissa yhdenvertaisin perustein.

Tutkimusten mukaan reilu kolmasosa naispareista ja yli puolet miespareista toivoisi saavansa lapsen. Naispareilla on useampia mahdollisuuksia lapsiperheellistyä, mutta erityisesti miesparit saattavat toivoa adoptiosta tietä lapsiperheellistymiseen. Koska tie ei vielä käytännössä aukene, suurin osa lasta toivovista miespareista ei todennäköisesti hakeudu adoptiioneuvontaan tietäessään, että todelliset mahdollisuudet ovat vielä pienet. Mahdollisuudet paranevat hiukan kun

suomalaiset adoptiopalvelunantajat luovat uusia kontakteja maihin ja palvelunantajiin, jotka sijoittavat lapsia samaa sukupuolta olevien perheisiin.

Mitä avioliittolaki ei korjaa

Tasa-arvoinen avioliittolaki on nimenomaan symbolisesti ja kulttuurisesti erittäin tärkeä sateenkaariperheiden lasten aseman kannalta. Sen sijaan sateenkaariperheiden lasten oikeusturvan näkökulmasta moni muu lainsäädännön uudistamishanke on käytännössä tärkeämpi.

Aivan erityisen tärkeä on juuri hallituksen käsittelyssä oleva isyyslain uudistus, joka mahdollistaisi oikein säädettyinä sen, että myös tietyissä tilanteissa sateenkaariperheissä lapsen juridinen asema olisi selvä heti lapsen syntymästä lähtien, ei vasta perheen sisäisen adoption jälkeen. Tämä on lapsen kiistaton etu. Tästä huolimatta oikeusministeri on arkaillut pykälien lisäämistä lakiin uudistusta pohtineen työryhmän esityksen mukaan. Hallitus tarvitsee rohkaisua ottaa asia mukaan esitykseensä isyyslaista. Hallituksen esitystä odotetaan vielä ennen kesää.

Muita sateenkaariperheiden lasten asemaan liittyviä uudistustarpeita, joita avioliittolaki ei korjaa ovat:

- Uudistetaan laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta siten, että lapsen **tapaamisoikeus voidaan harkita muuhunkin lapselle merkittävään henkilöön** kuin juridiseen vanhempaan
- Ulotetaan **perhevapaat** koskemaan etävanhempia, yksin lastaan hoitavia miehiä ja lapsen kaikkia tosiasiallisia vanhempia
- Mahdollistetaan **useamman kuin kahden vanhemman juridinen vanhemmuus** uudistamalla adoptiolakia ja isyyslakia / vanhemmuuslakia
- Käynnistetään hyvin resursoitu **valtionhallinnon toimintaohjelman** seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi

Lisätietoja antaa

Juha Jämsä

Toiminnanjohtaja

044 997 1956

juha.jamsa@sateenkaariperheet.fi

Sateenkaariperheet ry on vuonna 1997 perustettu lastensuojelu- ja perhejärjestö. Se toimii Suomen sateenkaariperheiden lasten ja vanhempien sekä perhettä suunnittelevien ja vanhemmuudesta kiinnostuneiden ihmisten kontaktifoorumina, vertaistuen tarjoajana, oikeuksien puolustajana, tiedonvälittäjänä ja edunvalvojana sekä perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten kouluttajana.

Sateenkaariperheet ry haluaa kiinnittää huomiota siihen, että erilaisten perheiden näkökulma tulee lähtökohtaisesti aina huomioida lainsäädäntötyössä, jotta uudistettavat käytännöt huomioivat kaikki lapset ja perheet. Perheiden monimuotoisuutta edustaa yksittäisten perhejärjestöjen lisäksi Monimuotoiset perheet -verkosto, jonka asiantuntemus on lainsäätäjän käytettävissä. www.monimuotoisetperheet.fi

